

దనరాపండుగులకు నెలవు లిచ్చినారు కొంత విశ్రాంతి కలిగినది. శిరోభ్రమణ రోగికి జిత్తవిశ్రాంతి సుఖము “కొంత” గాః పూర్తిగా నెట్లు లభింపఁగలదు?

నవమినాఁడు నావంటి రుగ్గున కుదాత్తమనియే చెప్పఁదగిన భోజనము చేసి, పుస్తకాలబలప్రకృతున్న పడుకకురిచీపైఁ గాట్ల చాఁచుకొని పరుండియండఁగా నాకుఁ గునికిపాట్లు వచ్చినవి. కన్నులు మూతపడినందున జాగ్రదవస్థ యనలేను; చుట్టుపట్లనుండి వచ్చు చప్పుడు చాయగా వినఁబడుచున్నందున స్వప్నావస్థ యనలేను; అదొక చిత్రమైన చిత్రస్థితి! మంపులో మెలఁకువ, మెలఁకువలో మఱపు! మనసు ద్రోక్కిన పఱ గడలుమాత్రము మహాశ్చర్యకరములు. పాఠశాలలో మరల బాఠములు చెప్పితిని. పదముల కర్థనిర్ణయము చేయుటలో నిఘంటుకార్యాలయమునఁ బడుచు పండితులతో సకర్మకాకర్మకాది విషయములఁ గూర్చి వివాదములు పెట్టుకొంటిని. లాడితెఁడు తలలోని కవియన్నియు నెట్లువచ్చినవో, అంత స్వల్పకాలములో నన్నిపను లెట్లు చేసితినో, తెలియఁజాలను. మనఃషిశాచ మంత పర్యటనము చేసి మరల స్వస్థానమున నెట్లు ప్రవేశింపఁ గలిగినదో, యంతకంటెఁ దెలియదు. అనుభవైకవేద్యమైన యట్టి యనిర్వచనీయస్థితిలో నుండఁగా, “అయ్యా! నమస్కారము” అను మాటలు వచ్చి చెవిని బడినవి. ఉలికిపడి లేచి చూచితిని. చిత్రకల్పితచిత్రసికతాసాధ మంతయు నిట్టెకూలి మాయమైనది. కళవళముతోఁ గనులు విప్పి యర్థవ్యక్తములైన మాటలతో “అయ్యా! దయచేయుఁడు” అని కుర్చీనుండి కొంచెము లేచి, యెదుటనున్న మఱియొక కుర్చీవైపునకు చేయిచాపి చూపితిని. “తమ రట్లు మన్నించి దయచేయుమనుట ధర్మము గాదు; నేను మీపూర్వశిష్యులలో నొకఁడను.” అని గదిలోనికి వచ్చిన పాతిక ముప్పదియేండ్ల పడుచువాఁడు

పలికినాఁడు. మనసు కుదురుపఱుచుకొని తేఱిచూచి “నీవయ్యా, రా, కూరుచుండుము” అని యంటిని. మాయిరువుర కంతట నీక్రింది సంభాషణము జరిగినది.

అతఁడు—నేఁడు సుదినము, ఇన్నాళ్లకు నాకు మీ దర్శనలాభము కలిగినది.

నేను—నాయనా! ప్రాతః శిష్యులతోఁ బ్రసంగించుట నాకును బరమ సంతోషకరము. నాకు మీరు పోషణశ్రమ మిసుమంతయేనియు నీయకుండఁ బూర్ణ ప్రేమచూపు ముద్దుబిడ్డలు.

అ—స్వపోషణసామర్థ్యము మాకు మీవలననే కాదా కలిగినది. ఆభారము మాత్రము మేము మీకిచ్చుటమానలేదు. మిక్కిలి చిక్కినట్లున్నారు.

నే—ఔను నాయనా! ఆరోగ్యము సరిగాలేదు.

అ—అదిగో బల్లమీఁద ఆశ్వయుజమాస భారతీ పత్రికయున్నదే అది చక్కని సచిత్రమాసపత్రిక సుమండీ! వివిధవిషయములఁ గూర్చి విఖ్యాతపురుషులు పద్యగద్యాత్మకములగు న్యాసములు వ్రాసి యందుఁ బ్రకటించుచున్నారు. మీరేమియు వ్రాయుటలే దెందుచేత?

నే—ఓపిక లేదు, తీఱిక లేదు, వ్యాధిగ్రస్తుడవై యున్నాను. ఏమైన వ్రాసి పంపుమని మూడునెలలనుండి పత్రికాధిపతు లుచితముగా వారియమూల్యమైన భారతి నాకంపుచున్నారు. నేనపరిగ్రహవ్రతముఁ బూని నవాఁడనుగానుగాని, యూరక పుచ్చుకొని చదువుచు నించుకొనను భారతీనేవ చేయఁజాలమికెంతయుఁ చింతిలుచున్నాను.

అ:—వయోధికు లగు డెబ్బదినాలుగేండ్ల వడ్డాది సుబ్బారాయకవీంద్రులే యింకను భారతి కేదో వ్రాసి పంపుచున్నారటకాదా?

నే:—ఔను, వారు నాకుగురుతుల్యులు, వయో వృద్ధులేకాక జ్ఞానవృద్ధులు. ఆంధ్రలోకమున కెల్ల వంద నీయులు. ఈ భారతి సంచికలో "విమానము"ను గూర్చి వారు వ్రాసిన సరసపద్యములు చదివి యానందించినాను. వయసుచే వారి కవితాపటిమ సడలినట్లు నాకగపడలేదు. వారిస్థితి వేఱు; అటువది రెండేండ్లవాడైనను నాస్థితి వేఱు.

అ:— తఱచుగాఁ గాకపోయినను, అప్పుడప్పుడైన నేదోయొక గద్యమో పద్యమో వ్రాసి మీరును పంపు చుండరాదా? భారతీపతితలలో నావంటి మీశిష్యులనే కులున్నారు. మీవ్రాతలు వారు చదివిచూచి మిమ్ముఁ జూచినట్లే సంతోషించుచుందురు.

నే:— బాబూ! నాకును అట్టి సంకల్పముగలదు, కాని సంకల్పసిద్ధికిఁ జాలిన సామర్థ్యముమాత్రము అగ పడుటలేదు.

అ:— ముందు మాట చూచుకొందముగాని, యిప్పుడు నే వేయు ప్రశ్నలకుఁ బ్రత్యుత్తరము లిచ్చి, ప్రస్తుత మవి ప్రకటనార్థము భారతీపతికకంపి మీచింత కొంత వాపుకొనుఁడు. ఎంతవ్రాతదైనను, ఇనుప తునుక తోఁ గొట్టినప్పుడు చెకుముకితాతినుండి స్ఫులింగములు రాకమానవు.

నే:— చెకుముకి తాయియో! చివుకుతాటాకు పాయయో! సాదృశ్యసమంజసత్వమునకేమిగాని, నీవడు గడలఁచుకొన్న ప్రశ్నలడుగుము. శక్యమైన, జవాబు లిచ్చెదను.

అ:— ప్రస్తుత విద్యాపద్ధతి బాగుగా నున్నదా? సంస్కరణము నపేక్షించుచున్నదా?

నే:— నే నధ్యాపకవృత్తి వదలిపెట్టి అప్పుడే రహరమి పది సంవత్సరములైనది. ఇప్పటి విద్యావిధాన మెట్లున్నదో నేనెఱుఁగను.

అ:— కాల మహాప్రవాహములోఁ బదియేండ్లనఁ గా నెంత? భేదమున్నను అది యంత గణనీయముగాదు. అప్పటిస్థితిగతులను బట్టియే మీ యభిప్రాయ మీయ వచ్చును.

నే:— అతైన, నాకుఁదోఁచిన మాటలు చెప్పుచు న్నాను విను. అవి యందఱకును నచ్చునో నచ్చవో మాత్ర ము నేఁ జెప్పఁజాలను. విద్యావిధానము కేవల విదేశీయ ముగానున్నది. అది మన దేశాభ్యుదయమున కననుకూల మేకాక, యవరోధకము, అతివ్యయాత్మకము, అనర్థ కరము. చదువుకై సర్వస్వమును బోఁగొట్టుకొని ఁదికిఁ బడిన సంసారము లనేకము లిప్పుడగపడుచున్నవి.

అ:— అయ్యయో! అట్లునుచున్నారేమి? ఆంగ్ల విద్యాధికులెంత మంది యెన్ని యున్నతోద్యోగములలోఁ బ్రవేశించినారు! వందలకొలఁది జీతములు పుచ్చుకొను చున్నవారు వేలకొలఁదిగా నున్నారే! గోఁచిపాఠశాలయ లు కుబేరులైనారే! లక్షాధికారులైన లాయర్లతోను, ఎంజినీయర్లతోను, డాక్టర్లతోను, ఇంక ననేకేతరపరి పాలనాశాఖలలోఁ బనిచేసియు తరవయస్సు హాయిగాఁ గడపుకొనువారితోను, దేశము కలకలలాడుచుండఁగా, నిట్టి విపరీత నై రాశ్యపు దీనాలాపములు మీ నోటినుండి వచ్చుట యత్యాశ్చర్యకరముగానున్నది! అందఱ మాట యేల? మీ సుఖజీవన హేతు వాంగ్ల విద్యయా, అన్యమే మైననున్నదా?

నే:— నిజమే, ఆంగ్ల విద్యయే నా మనుగడ సుఖ ముగా సాగించినది! కాని ప్రజాసమష్టిదృష్టివలనఁగాని, యేకైకనిదర్శనములతోఁ జూచు వ్యష్టిదృష్టివలన, దేశము యొక్క వాస్తవికస్థితి గోచరింపఁజాలదు. నీవు బి. యల్ చదివి చరితార్థుడవైతివి గదా! నాబిరుదముకంటె నీబిరు దములో రెండక్షరము లెక్కువగా నున్నవి గదా! ఎంత డబ్బు వ్యయముచేసి యా బిరుదము సంపాదించినావు? దానికి బ్రతిఫలముగ న్యాయవాదవృత్తివలన నిపు డెంత గడించుచున్నావు. నిజముదాఁపక చెప్పుము.

అ:— చిక్కు ప్రశ్నయే వేసినారు. మా వృత్తిలో సత్యగోపన మంతదోషముగాదు కాని, గురువు గారియెదుట నబద్ధమాడ బుద్ధిపుట్టుటలేదు. నాచదువుకై చేసిన ఋణము లో సగమైనను ఇంకను నా రాబడివలన నేఁ గూడఁదీసి కొనలేకున్నాను. అది నా లోపముగాదు. ఏకఫలాపేక్షు

లైన నావంటి చతురక్షరబిరుదాంచిత లనేకులున్నారు. సర కక్కువగానున్న వెల తక్కువ యగునుగాదా!

నే:—కావుననే, నీవంటివారును, నీకంటెను దరిద్రతరదశలో నున్నవారును, దేశములో నెందఱున్నారో యితఃపూర్వము నీవు కేర్కొనిన వారివంటి విత్తాధికు లెంతమంది యున్నారో, కొంచెము నిదానించి చూచుకొందము. మనము చూచుకొన నక్కఱయేలేదు. ప్రభుత్వమువారును, ప్రజానాయకులును బ్రకటించుచుండు లెక్కలే సత్యమునుజూటుచున్నవి. హైందవుని సగుటాదాయమును ఆంగ్ల దేశస్థుని సగుటాదాయమును తావేలు వేసి చూచుకొనుము. కట్టబట్టలేక, తినఁ దిండిలేక మల మల మాడుచున్న ఊమరోగపీడిత జీనచ్ఛవములను జూడుము. బిచ్చకాండ్ర యమితసంఖ్య చూడుము. దేశదుర్దారిద్ర్యమున కింతకంటెఁ బ్రత్యక్ష ప్రమాణ మేమి కావలయును ?

అ—సరియేకాని, దేశదరిద్రతకును, విద్యావిధానమునకును ఏమి సంబంధమున్నది ?

నే—ఉన్న సంబంధము నీకుమాత్రము తెలియదా? అది నాచేఁ జెప్పించి ప్రతికఁపఁజూచుచున్నావు. అట్లే కానిము—

చదువునుబట్టి సంపాదనశక్తి యుండును; సంపాదనసామర్థ్యమునుబట్టి దేశభాగ్యముండును. కనుక దేశ దారిద్ర్యమునకును దేశవిద్యాపద్ధతులకును సంబంధమున్నదని చెప్పక తప్పదు. ఏమనెదవు ?

అ—వ్యాస మతి దీర్ఘము కాఁగూడదు. మీఠోరణికి నేనడ్డురాను; ముందటికి సాగిపోండు.

నే—బ్రహ్మాండమంత భారతభూమిని పాశ్చాత్యులగు నాంగ్లేయులు జయించి దానికిఁ బ్రభువులైనారు. పరిపాలనకృత్యములందు, వారిభాషావ్యవహార సంప్రదాయము లెఱిగిన హైందవులు వారికి సహాయముగావలసి వచ్చినారు. కనుక మెకాలేదొరగారు తమవిద్యావిధానమును మనదేశములో నెలకొల్పి కృతకృత్యులైనారు. గొప్ప యుద్యోగములు దొరకుచున్నవని చంకలు గొట్టు

కొని మనవారు స్వధర్మ స్వవృత్తులను మానుకొని ఆంగ్ల పాఠశాలలోఁ బ్రవేశింప మొదలుపెట్టినారు. క్రమక్రమముగా బడి జీతములు పెరిగినవి. విద్యాభవన నిర్మాణాదులకై వేలును, లక్షలును దేశధనమునుండి వెచ్చింపఁబడినవి. ఇసుళ్ల తెరలవలె, ఏఁటేఁటను బి. ఏ. లును, బి. యలు లును, యమ్. ఏ. లును బయలుదేలుచుండిరి. ఉద్యోగస్థానములు తక్కువయైనవి; ఉద్యోగార్థు లెక్కువయైనారు. పూర్వవృత్తులు పాలిసిపోయినవి. పదార్థ నిర్మాతలు తగ్గినారు. పండినపంట నచులివేయు నోళ్లు బహు సంఖ్యాకములయినవి. విదేశీయభోగపదార్థములు తరంగములవలె వచ్చి దేశముపైఁబడి దేశధన మన్యదేశములకుఁ గొట్టివేయుచున్నవి. అగ్గిపెట్టెలు, గుండుసూదులు, పాళీలు, గాజుసరకులు గడియారములు—ఇట్లు లెన్నియో యన్నోదకములవలె మన కత్యావశ్యకములైనవి. నిత్యోపయుక్తములగుచున్న యట్టివస్తువులు చేసికొనుట యెట్లో దేశీయులకుఁ దెలియదు. అవి మానుకొని వారు తమ పూర్వపుఁ గష్టజీవనము చేయఁజాలరు. వేలకొలఁది యంత్రములు వాడుకలోనికి వచ్చినవి. అవి లేకుండనుండలేము; వానినిచ్చటఁ జేసికొనలేము. అన్నియుఁ బరదేశములనుండి రావలెను. వన్న వన్న మునకుఁ బరాశేక్ష ప్రబలి స్వతంత్రతను జంపివేయుచున్నది. వివిధయంత్రనిర్మాణవిషయకములైన శాస్త్రీయాంశములఁగూర్చి చక్కని విపుల వ్యాసము లాంగ్ల విద్యాపారంగతులైన మనవారు వ్రాసి ప్రకటింపఁగలరు; ప్రయోగభాగముమాత్రము పరమరహస్యమైన మంత్రమువలె నింకను బరదేశీయులలోనే యున్నది. డబ్బులేదు; యంత్రనిర్మాణసైపుణి లేదు; బ్రహ్మరాక్షసులవలె నిరుపదినాలుగుగంటలును పనిచేయుచుండు యంత్రములతోఁ గక్షగట్టి యుత్తచేతులు తమ పంతమెట్లు నెగ్గించుకొనఁగలవు? నాయనా, మన దేశస్థితియు క్షయరోగి దేహస్థితియు నొక్కతీరుగా నున్నవి.

అ—నివారణసాధనము లెఱిగింపని రోగనిదానము నిష్ప్రయోజనము.

నే—మునిసిపాలిటీలును, లోకలుబోర్డులును భారము వహించి పిల్లలకు, ఆచండాలము ఉచితముగా

నిర్బంధముగాఁ బ్రాథమికపాఠశాలలలో విద్యనేర్పింపవలెను. చేతిపనులు మున్నగు వృత్తివిద్యలు మామూలు చదువుతోపాటు కఠపవలెను. ప్రైమరీవిద్యతోఁ జదువుచాలించుకొను బాలుఁడు నైతము జీవకకనువైన చిన్న వృత్తివిద్య యేదో యొకటి నేర్చియుండవలెను.

మాధ్యమిక పాఠశాలలు స్థాపించి కొలదితీతములు పనులు చేసి స్కూలు ఫైనలువఱకు పిల్లలకుఁ బై చదువు చెప్పింపవలెను. బడులుపెట్టు ఇండ్లారోగ్యభంగకరములు గాకున్నఁ జాలను. పిల్లలకును భవనాదులకును అతివ్యయము చేయనక్కఱలేదు. విద్యాశాఖాధికారులు ప్రస్తుత నియమ కాఠిన్యమును తగ్గించి యట్టిబడులు పెట్టుట కనుజ్ఞ యియవలెను. ప్రాథమిక పాఠశాలలో కంటే నిం దెక్కువగా వృత్తివిద్యలు నేర్పు ఏర్పాటులు గావింపవలెను. మాధ్యమిక పాఠశాలతోఁ జగువు ముగించుకొను బాలుఁడు సుఖజీవనము చేయుటకుఁ జాలిన యొకటి రెండు వృత్తివిద్యలు నేర్చుకొని యుండవలెను. ప్రస్తుతదేశస్థితిలో విత్తకరిగానివిద్య నిష్ప్రియోజనమైనవిద్య. తర్కవ్యాకరణాది విద్యలు నేర్చుకొనియున్న సంస్కృతపండితుల కావిద్యలెట్లుపకరించుచున్నవో, కేవలాంగ్ల భాషావేత్తలకు వారి విద్యలును ముందట్లే యుపకరించును.

ఉన్నత విద్యాబోధకములగు కళాశాలలకు ధన సత్కృతుంబముల బాలురే పోవలెను. సామాన్యసంసారస్థితిలోనున్నవారు తమ తాహతునకు మించిన పరుగులెత్తి పడిపోఁగూడదు. అసాధారణమేధాసంపన్నులగు పేదపిల్లలు, దేశాభిమానులగు వదాన్యుల తోడ్పాటు పడయఁగలిగినవోఁ బై చదువు చదువవచ్చును.

అ:—ఇది చేయవలెను, ఇది చేయఁ గూడదు. అని యేమేమో విధినిషేధవాక్యములు నెలవిచ్చుచున్నారుగాని సాధ్యతాసాధ్యత లాలోచించి చెప్పుచున్నట్లగపడదు. వృత్తివిద్యలు, వృత్తివిద్యలు అందురుగదా; ఆ విద్యలేవి? వర్ణధర్మములు పాటింపరా? బోధ్యవిషయములేవో, పఠనీయగ్రంథములేవో, విద్యాపరిసమాప్తికే బట్టుకాలమెంతో, సవిస్తరముగాఁ జెప్పిన బాగుగానుండును.

నే:—నాయభిప్రాయము లిటు స్థూలముగామాత్రమే యియఁగలను. తస్మిన్లలోనికి దిగిన యెడలఁ బెద్ద గ్రంథముగును

తాటాకులు, వెదురుబద్దలు, పేము - మున్నగు వానితోఁజేయు అల్లికపనులు, నారతోను, పీచుతోను నులక, పురిత్రొళ్లు మొదలగునవి పేనుట, వ్యవసాయము, వడ్రంగిపని, కమ్మరపని, చెంబులచేత, పోత, నూలు వకుకుట, బట్టలనేత, రంగులపని, దర్జీపని, అచ్చుకూర్పు పుస్తకములు కుట్టి యట్టులు గట్టుట - ఇట్టి నెన్నియో యున్నవి. సలమునుబట్టి, ద్రవిణబలమునుబట్టి, యితరపరిస్థితులఁబట్టి, యట్టివెన్నుకొని నేర్పవలెను. చేసినసరకుల వలన వచ్చుసొమ్ములోఁ గొంతభాగము అవిచేసిన పిల్లలకు బహుమతిగా నిచ్చుచుండునెడల, నది మఱియుఁబ్రోత్సాహకముగా నుండును.

నాయనా, వర్ణధర్మములు పాటించుకాలము పోయినది. ఏ యెండ్ల కాగొడుగు పట్టవలెను. ఇప్పుడు వర్ణములఁబట్టి వృత్తులు లేవు. ఇప్పుడెవనేల? చిరకాలము నుండి లేవు! వీరివృత్తులు వారును, వారి వృత్తులు వీరును జేయుచున్నారు. వ్యాపారములలో న్యూనాధిక భేదములు చూడఁగూడదు. సరిగా న్యాయ్యముగాఁ జేయునెడలఁ బ్రతివృత్తియును బ్రశస్తమైనదే; తెలివి తేలులును, యోగ్యతయునే గౌరవార్హములైన ప్రధాన లక్షణములు.

అ:—మీయాశయమునుబట్టి మాధ్యమిక విద్యయగువఱకు నెన్నియేండ్లుపట్టును?

నే:—ప్రాథమికవిద్యకు మూడేండ్లును, మాధ్యమికవిద్య కాఠేండ్లును-వెరసి తొమ్మిదేండ్లుచాలునని తోచుచున్నది.

అ:—వృత్తివిద్యలు చేర్చియును మీరు 11 సంవత్సరముల చదువును తొమ్మిదేండ్లకు దిగలాగినారే!

నే:—ఔను, అనావశ్యకములైన వేడబములు విసర్జించిన యెడల, నిండు మించుగాఁ దొమ్మిదేండ్లు చాలుననుకొనియొద్దను.

నేనుద్యోగము చాలించుకొనిన పిదప, రోజున కొక యటగంటచొప్పున, దత్పూర్వ మింగ్లీ షేమియు నెఱుగని స్వకీయుడగు నొకబాలున కింగ్లీ షుచెప్పి, రెండేండ్లలో నతఁ డాంగ్ల భాష యందు నాల్గవఘోరమున కర్హు డగుట కనుఁగొనినాను.

ప్రైమరీ తరగతులలో స్వభాష వ్రాయుట, చదువుట, సామాన్యపు లెక్కలుచేయుటయివి నేర్పినఁ బాలును. ఇంగ్లీ షు అక్కఱలేదు. ఉపవాచకపుస్తక ములంతకంటె నక్కఱలేదు. నీతి, ఆరోగ్యము, సత్పురు షుల చారిత్రములు, నిత్యానుభూతములగు వ్యవహార విషయములు, సుగ్రహములగు ప్రకృతిశాస్త్ర విషయ ములు-వీనిఁగూర్చి చక్కగా వ్రాసిన పుస్తకము సంవత్స రమున కొక్కటి చాలును.

ఆంగ్ల భాష మాధ్యమిక పాఠశాలలలోఁ బ్రారం భింపవచ్చును. వ్యవహారమునకుఁ గావలయునాంగ్ల భాషా జ్ఞానము సంపాదించుకొనుట కాఁజేండ్లు చాలును. మాధ్య మిక విద్యఁగఱపుబడులందు స్వభాష, రాజభాష, స్వదేశచరిత్ర, భూగోళశాస్త్రము, ప్రధాన ప్రకృతి శాస్త్రములందలి మూలవిషయములు, గణితశాస్త్రము- ఇవి నేర్పవచ్చును. లెక్కలలో క్షేత్రబీజగణితము లంతర్భూతములై యుండవచ్చును.

అవ్యవహారములు, విచ్ఛికములు-అను విభాగ మువృత్తి విద్యలలోఁ దక్క ఇతరత్రయంఁడఁగూడదు. సవిమర్శపఠనీయ భాషాగ్రంథములు, సామాన్యపఠనీయ భాషాగ్రంథములు-అను ప్రస్తుత విభాగ మనావశ్యకము. మంచి గద్యగ్రంథ మొకటియుఁ జక్కని పద్యగ్రంథ మొకటియు-సంవత్సరమునకు భాషలో రెండు సవిమర్శ పాఠ్యగ్రంథములున్నఁజాలును.

వృత్తివిద్యలందును భాషాదీతరవిషయములందును మూడేసి తరగతుల కొక ముఖ్యపరీక్ష చేసి, యందు విజయ మొందిన బాలురకు అర్హతాపత్రము లీయవచ్చును.

అ:—పై కళాశాలలఁగూర్చి మీ రేమైనఁజెప్పె దరా?

నే:—వాని యనుభవము నా కంతగాలేదు. క్రింది మెట్ల కనుగుణముగాఁ బై మెట్లు విశ్వవిద్యాలయాధికా రులు ఆలోచించి యేర్పాటు చేయవలెను.

అ—తప్పిళ్లలో కొన్ని తంటాలు రాకమానవు, వానికేమిపోనిండు; మీరుచెప్పినట్లుచేసిన, దేశారిష్టము లన్నియుఁబోవునా?

నే—కొన్ని పోవుననియేనా నమ్మక. తల తిరుగు చున్నది. సంభాషణమికఁ బెరుఁగనీయకుము. ఉపసం హారవాక్యములు కొన్ని చెప్పి నాయుపన్యాసము కట్టి పెట్టెదను.

పరిపాలకులకు నిజదేశాభిమానముకంటె బ్రజాను రాగ ప్రజాశ్రేయోభిలాష లెక్కువగా నుండవలెను. వారు తమవారికిఁ గల యంత్ర నిర్మాణ పాటవమును, శిల్పనైపుణ్యమును పాలితప్రజావర్గమునకు నిష్కపట ముగాఁ గఱపవలెను. దేశమునుండివచ్చు ఆదాయము దేశాభివృద్ధికే వినియోగపఱుపవలెనుగాని దానిని దేశము దాఁటి వృధాగాఁ బైకిఁ బోనీయఁగూడదు. పరిపాలనా తంత్రములో జ్ఞానవంతులగు ప్రజల నంతకంతకెక్కువగాఁ బాల్గొనఁజేయవలెను. యుక్తవయస్సు వచ్చిన బిడ్డను పేక్షించి, యధికారలుబుఁడై వృద్ధపిత, గృహభారమం తయుఁ దనమీదనే యుంచుకొనునట్లు వ్యవహారింపఁ జనదు.

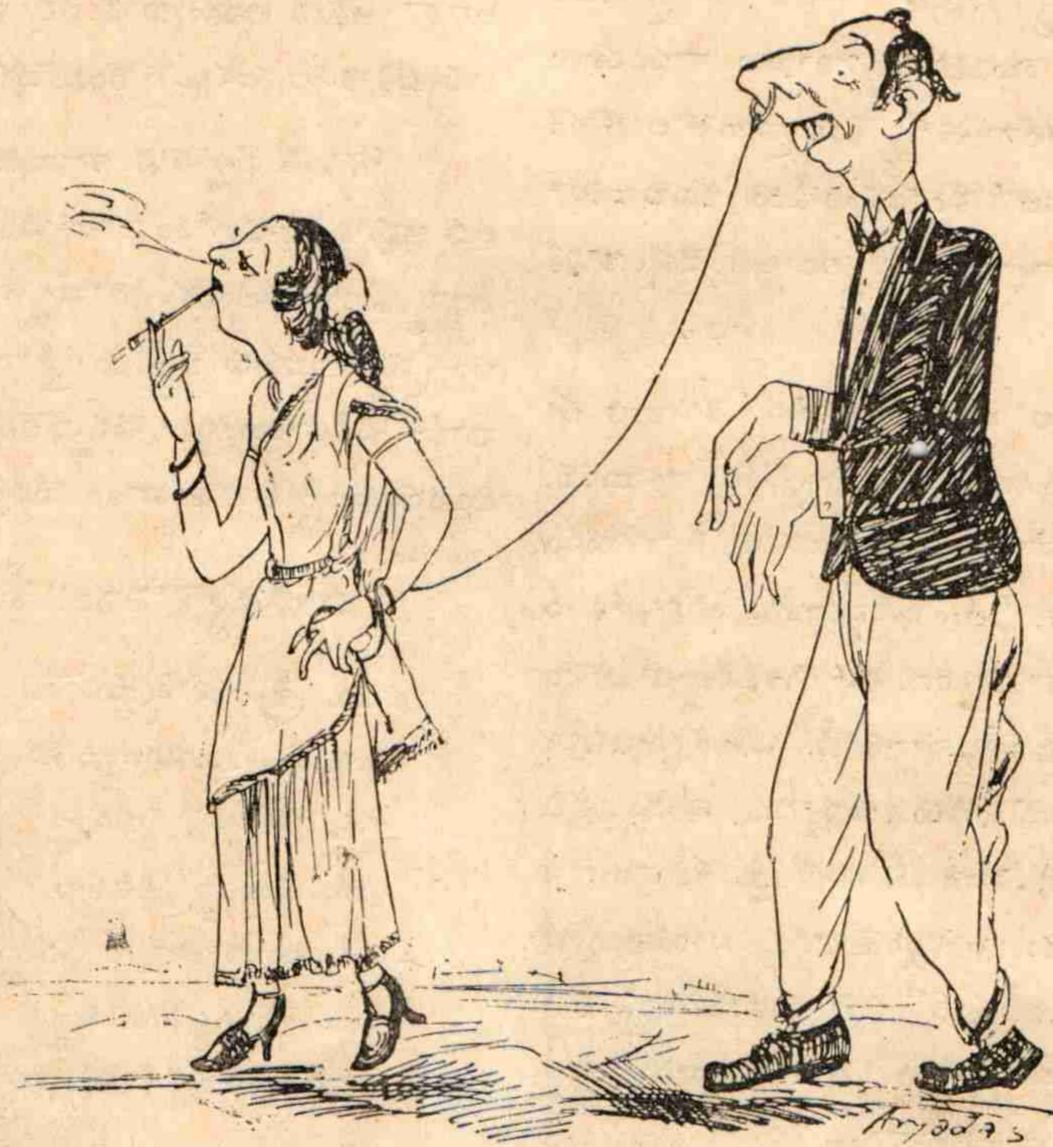
“నాదేశీయులు చేయఁగల పదార్థములు దక్కఁ దక్కిన భోగపదార్థములు సాధ్యమైనంతవఱకుఁ ద్యజిం చెదను”. అని ప్రజలు గట్టిప్రతిజ్ఞ పట్టి యట్లు జరపుకొన వలెను. “పైతృకమగు ఆస్తి కేవో కొంత యదనముగాఁ జేర్చిపోవనివాఁ డప్రయోజకుఁ”డని ప్రతివాఁడును అను కొని యుచితమైన మితవ్యయముతో నట్లు తాజీవయాత్ర చేసికొనవలెను. సత్యవేష ధారియై మనల నిపుడు మోస పుచ్చుచున్న తమోగుణమును డఱిమివేసి రజోగుణద్వార మున యధార్థమైన సత్వగుణమును సమర్జించుకొనవలెను. పుట్టుకకంటె బుద్ధియు, సౌశిల్యమును బూజ్యతరములని యెంచుకొనవలెను. అనేక కారణముల చేనంతరించిపోయిన ప్రాచీన దయాధర్మసత్యశౌచశౌర్యములు మరల సంపా

దించుకొనవలెను. అన్యోన్యకలహము లణచుకొని పరస్పరమైతిపరోపకారచింత లలవడఁజేసికొనవలెను. ఉచితవృత్తులగపటిచి దృఢగాత్రులగు బీదలకు జీవికాసాహాయ్యము చేయుటనిజమైన లోకోపకారకృత్యముగాని, యపాత్రదానములుచేసి సోమరితన మభివృద్ధిచేయుట కేవల దేశాపకారము అని వివేచించి తెలిసికొనవలెను. స్వహితపరాజుఖిత్వ పరహితపరాయణత్వములు సర్వమత సమ్మతములయిన యుత్తమ ధర్మములని యోజించుకొనవలెను.

ఇట్లు మనము నడచుకొనినచో, పోయినకీర్తిసంపదలు మన దేశమునకు మరల వచ్చునని నేనాశాఘాట్లఁడనై యున్నాను.

అ—చాలశ్రమ యిచ్చితిని. తుమింపవలెను. నమస్కారము. (అనిలేచెను.)

నే—(అర్ధానుస్వారమువలె గురిచిలోనుండిముందటికి సగమువంగి) శుభమస్తు! శ్రీరామచంద్రప్రసాద సిద్ధిరస్తు! లోకాస్సమస్తా స్సుఖినోభవంతు! (అని యాశీర్వదించి మరల వెనుక కొఱిగితిని.)

కామమ్మ, యం. ఏ., యం. యల్.

సుబ్బయ్య, బి. ఏ., బి. యల్.